

San 17nan -Zuwènkalo - san 1989
N° 209 - A sòngò - dòròmè : 10

kibaru

a bè bò kalo o kalo "AMAP" ka yamaruya kònò

balontan:

Mali sodansow ye san 1989 "KUPU KABARALI" 11nan yalon

Kabini san 1979, ntolatan nyògòndan dò basigira Afiriki tilebin jamana 8 ni nyògòn cè, min ladiyalifèn tògò dara Amilikari KABARALI la, n'o tun ye Ginebisawo fasokunmabò nyèmògò dò ye, juguw ye min bònè a ni la. Afiriki tilebin jamana 8 minnu san 11 filè kupu Amilikari KABARALI nyògòndan na, o ye Mali, Senegali, Laginè, Ganbi, Ginebisawo, Mòritani, Kapuwèri ni Saralon ye. Nka Ganbi jamana ma ye nyinan ntolotan na.

N'an ye kupu KABARALI tariki konkon, an b'a ye ko Senegali kèra sodansow la nkana ye sinyè 6, Laginè dara o kan, bawo laginèkaw ye kupu sòrò sinyè 4. Min ye san 1989 ntolatan ye, min kèra Bamakò, Mali faaba la, k'a daminè mèkalo tile 25 fo ka taa se Zuwènkalo tile 4 ma, kijan JALO ka cèdenw ye Mali kunnawolo Madinakura farikolonyènajè kènè kan. Zuwènkalo tile 4 don, Mali y'a ka kupu KABARALI fòlò ta Laginèkaw nyè kan, k'u jòsi saba ni fu. Afiriki ntolatan nyògòndan kènèw kan, Mali ma deli ka to kò, nka a ma deli ka nyè fana sòrò nin y'a san 29 ye. O de kòsòn se min sòròlen filè laginèkaw kan, an bè Ala deli nin ka kè Mali ka siri fòninen ye ! Ala ka se wèrèw di an ka ntolatan nkanaw ma Afiriki cèw bò kènèw kan ! (a ja bè nyè 5 la)

Nin foto ye faso tògòla ntolotan jèkulu ye, min y'a ni di kupu KABARALI sòròli dafè, ni Ala y'a sago k'a ye Zuwènkalo tile 4, a ka se ka fasodenw kunkòròta, k'u nimisi wasa ni se sòròli ye laginèkaw kan.

Ka bò Mali balikukalan baarada "DNAFLA" la

Mali Balikukalan baarada "DNAFLA" ka kunnafonilasela yamaruyalen min bè a ka ciyakèda kunnafoniw lase "KIBARU" ma, n'o ye Ibarahima KANTE ye, o ye min sòrò k'a di Kibaru kanubagaw n'a lafasabagaw ma nin kalo in na, balikukalan wale nafamaw kan, o filè aw kòrò nin ye :

JEMUKAN

Nin ye jèmukan ye min labèna «AMIPJ/GJ» ka balikukalan kuncèli hukumu kòrò taratadon zanwuyekalo tile 3 san 1989.

Yanni an k'an da se kalan nafa ma, an bè foli kèrènkèrènnen nyèsin «AMIPJ/GJ» nyèmògòw ma u ka miiriya nyuman ni u ka fasojo wale la.

O foli kèrènkèrènnen nyèsinnen don fana Mali balikukalan baarada ma, n'o tògò ye «DNAFLA» ye, a ka timinandiya, a ka cèsiri n'a ka munyun na.

Balikukalan nafa tè se ka fò ka ban. A y'anw hakili semèntiya, k'an ka faamuyali jidi bamanakan na. Kalan nin kera yeelen ye min ye siraw jira anw na, anw bè se ka tèmè minnu fè, walasa k'an ka tile baaraw jidi; a ye nògòyaba don an ka tubabu dònnyaw dorogoli la an ka faso nafasòrsiraw la.

Anw ka nin waati kunkurun kalan in y'a to anw ye nògòya caman sòrò ka nyèsin an balima wulakònmògòw kunnafonini n'u dèmèni ma u ka nyètaa ni u ka bònògòla la, walasa an ka jamana ka se ka yiriwa, bawo anw y'a mèn ka tila k'a kalan gafe caman kòrò ko «Jamana si tè se ka taa nyè kalanbaliya la».

Nin nafa kèrènkèrènnenw de kama «AMIPJ/GJ» nyèmògòw y'a nyini k'an ka jo bamanakan na; walasa, anw ka se k'an balima cikèlaw, bagangènnaw ni mònnikèlaw dèmè k'u bò dibi la, sabu olu de ye an ka Maliba in sèmèjiri ye.

Anw tènà se ka nin jèmukan in kuncèni anw ma «AMIPJ/GJ» pereperelatigè, k'an da don a ka baarakèta la dònin. «AMIPJ/GJ ye denmisènnin kulu ye min bangera feburuyekalo tile 7 san 1986. A yamaruyalen don a ka baaraw la Mali gòfèrènama fè.

Mali lakòliden minnu tilala u ka kalan na

n'u ma baara sòrò gòfèrènama na, olu de y'a sigi walasa u ka se k'u ka dònnyaw fara nyògòn kan ka walew bange minnu bè se ka baara di u yèrèw ma an ka jamana ka nyètaa bè wale minnu na.

Denmisènnin tòn min don, a ka baara tè politiki kè ye, a ka baara tè tònnyini ye, a ka baara ye «porosèw» dilanni de ye ka nyèsin sènè, baganmara jègèminè, kòlònsen, balikukalan, kènèya, bololabaaraw, barasiw dilanni, duguyiriwatònw ma; an balimamusow; cèw ani denmisènnin minnu bè an ka bugudaw ni kubedaw la.

A sigi ni sisan cè a ye baara kè Mali marayòrò dòw la, o misali dòw ye:

- Tinkoni ni Kola barasiw ye, minnu jòra san 1988. O dugu ninnu bè Dogo mara la, Buguni sèrèkili la.

- A ye Farabana dugu jègèminèlaw ka koperatifu dèmè ni minènw ye jègèminè hukumu kòrò san 1987. Farabana bè kalanbankòrò mara fè, Kati sèrèkili la.

- A ye balikukalan kè Mali yòrò caman na san 1987 la.

- Sisan a ka «porosèba» dò bè Dogo mara la kènèya sira kan.

- A ye kòlònba naani senni daminè Nowanburukalo tèmènen na Dogoba ni Kènèku bugudaw la, olu bè Kati mara la.

AMIPJ/GJ teriw ka ca Mali ni jamana wèrèw la, w'a bolo fila yèlènnen don ka teriya ni jèkafò ni jèkabaara sama ni dinyè dugu bèe ye.

A ka adèrèsi filè nin ye:

AMIPJ-GJ BP: 3179

Bajalan 3 Bamakò.

Aw ni ce!

Seku NCI Jara
Baganmara dònnikèla
AMIPJ/GJ.

bamanankan

sigilan	: siège
silamè	: musulman
šewa	: se réjouir
senkuru	: cheville
sajègè	: anguille
sa	: serpent
sago	: volonté
pòsòni	: poison
pòri	: bière
pewu	: tout à fait
puruti	: ruer
pagati	: paquet
pankurun	: avion
panpan	: sautiller
nyun	: charger
nyuman	: bon, beau
nyòni	: pousser
nyòn	: respirer
nyimi	: pou de tête
nyògònye	: entrevue
nyuguji	: vert
haramu	: interdit, illicite
hakèto	: excuser
hinè	: pitié
hasidi	: égoïste
hèrè	: bonheur, paix
hòn	: tiens ! prends!
haalo	: bailler
kabanògò	: nuage
kabapèrèn	: tonnerre
kabini	: depuis
kaburu	: tombeau
karafe	: mors
kira	: prophète
kiri	: justice
ko	: laver
geji	: mer, océan
genge	: clouer
gere	: corne
gonbo	: ventouse
gòròntò	: ronfler
gun	: île
gundo	: secret, confidence
girin	: lourd
furu	: marier
furufèn	: dot
furakè	: soigner
fòlòkò	: poussière
farigan	: fièvre
fasoden	: patriote
fila	: deux
folo	: goitre

Kibaru kanubagaw kuma yòrò

Sògòmada jisumamin

Aw minnu hami y'a farikolo kènèya ye : a gundo ye sògòmada jisumamin ye. K'i ka bana furakè k'a sòrò i ma wari bò fò n'i ye jisuma k'i teri ye.

Jisumalafurakèli ye kibaruya ye, kibaruya min jènsenna Zapòn jamana dógòtòròw ka jèkulu dò fè k'a nyèsin farikololabana caman furakèli ma. O hukumu kònò, jisuma bè bana minnu basi (furakè) òlu filè :

Kunkolodimi, jolicaya bana, jolidèsè bana, farikumu, bana sidònbaliw, dusukun yèrèyèrè, farifagaba, siisan n'a sògòsògò, sinkòròladimi, sògòsògòninjè, kanjabana, sayi, furu-

dimi, tógòtògònin, kònòdimi, kòbò, kònòja, sukarodunbana, nyèdimi, nyèlafin, musow ka farida nabaliya a cogo la, musow ka nògòjèbò, tulodimi, ngòonòdimi, ni bana caman wèrèw... A bè sè ka k'aw nyèna ko jisuma tè se ka nin banaw kènèya; nka a ka d'a la ko nègènni tè. Zapòn dógòtòròw ka jèkulu dò de y'a sègèsègè, k'a sifilè, o kò k'a kibaruya jènsèn.

Jisuma in bè min i wulituma la ka bò sunògò la sògòma o sògòma k'a sòrò i ma foyi dun fòlò; nka aw bè dalitumala dumunikè dabila o waati.

Jisuma minta hakèw filè

Jisuma minta hakèw filè:

nin ye puwaw hakè ye	kilo 60 ani kò	kilo 55	kilo 50	kilo 45	kilo 40	kilo 35	kilo 30	kilo 25	kilo 20	kilo 15	kilo 10
wèrè witi nyè hakè minta	15	14	13	11	10	9	8	7	6	5	4

A y'a kòròbò. Ala ka k'aw ka fura ye!

Zan Sako Zafukuntigi
(Narena)

Kenyele dugu

Kenyele ye sigida ye min sigilen don kangaba ni degela tila ka kènèya, Bamakò sira kan... Nb'a fò sigida k'a masòrò dugu in cogoya yèrè ye. Kilo-mètèrè saba sanni kangaba donda cè, kenyele sigilen don ni dawula ye k'o sababu kè bèn ni nyògònfamu min b'a sigibagaw ni nyògòn cè. A jatelen don kangaba kin naaninan de ye.

A bè san mugan bò bi, kenyelekaw

wulila ka bò u sigida fòlò la, n'o ye fedala sanankòrò ye, k'o sababu kè marabana jènsènni ye o yòrò o la. Fedala sanankòrò bè bakò, kangaba ni kènèka cè. U wulilen ka bò yen, u sigiyòrò nana bèn kangaba korònfè dugukolo dò ma, ni kangaba nyèmògòw ka jèn ye. U bè yen de halibi, n'a bè f'o ma ko kenyele.

Nka halibi, kenyele sigibaga ninnu balima dòw b'u kò sanankòrò. O ye mu-

sokòròba kelen n'a balimakè ye. Olu ko k'olu tè wuli ka nyènafin bila bènba suw la ! Bèe n'a ka tinyè tè ?

Kenyele sigibağa ye numuw de ye : Dunbiyaw; kulibaliw ani fanèw. Bama-naw fana bè yen (kulubaliw) ani fula du kelen bè yen (Sidibe). O de kòsòn, numuya baara tè kòtigè yen abada.

Sènè siratigè la, kenyelekaw y'a faamuuya ko : bonya ma fò; dògòya fana ma fò, nka barika de fòra. Bi bi in na, kenyelekaw bè suman suguya caman sènè k'u yèrè ni yòrò wèrè mògò balo sòrò olu la. Nyò, tiga, kaba, fini... olu bè kenyele waati bèe. Fèn min ye kòorisènè ye, kangaba lamini sènèkè baarada (ZER) OHV ka mara kònò, o sigikun dò ye kenyele ye. Ni fadenya bè kenyele, o bè sòrò sènè siratigè de la. Fadenya hasidi fana ko tè, nka bèn ni nyògònkano ni yiriwà fadenya de don. San o san, «OHV» juru donnenw na, kenyelekaw b'u ta sarata bèe sara i n'a fò bèn kèr'a kan cogo min na.

Balikukalan siratigè la, kenyelekaw jòsen sinsinen don kosèbè. Mògò n'a dògòya o dògòya, u y'u sèbè don balikukalan ma, barisa, i n'a fò u ka cèmisen kuntigi, Musa Dunbiya y'a fò cogo min na, balikukalan dòròn de bè se ka mònè b'u la, k'u yiriwa, k'u k'a kow nyè-nabòli to u yèrè bolo don dò, i n'a fò karankaw bè cogo min na «OHV» ka Narena mara dugu dò.

U ka balikukaramògò fila minnu ye Nanbala Kulubali ye ani Famori Fanè, olu fana ko k'a da tè t'olu la.

Balikukalan daminèra kenyele san 1985. Nka bi, u y'u tógòba d'a ma. O de kòsòn, san 1988 la, «OHV» balikukalan bolofara ye gafemara wagande dò d'u ma o ni gafe caman walasa ka dò far u ka timinandiya kan kalan in na.

Tumani Yalamu Sidibe
«Jèkabaara» sèbènbaga
Bamakò

Seko ni dònko kènè

Muso tigèla cè fila

Nin tun ye muso dò ye, a tògò tun ye ko Saran. A tun cè ka nyi, cè si tun t'a ye n'i ma jarabi a la. Nka, a cè tun tè sigi. Tuma bée a tun bè taama la.

Ja ! ja ! Kulubalikè ni Keyitakè tun y'o kòlòsi. U fila bée tun jarabira Saran na; nka si tun tè si ta kalama.

Don dò la, Saran furucè taara «woyasi» la. Kulubalikè b'ò'o kalama min kè, o don sufè, a taara muso in ka soda konkon. Muso wulila ka da yèlè, ka tila ka da tugu.

O ma mèen, keyitakè nan'i jò da la; o fana ye da konkon. O y'a sòrò daga bebebeba dò tun bè so in kònò. Kulubalikè siran kojugu y'a fò Saran ye, ko k'ale ta k'a don daga in kònò. O fòra cogo min na, o kèra ten. U fila bée tun hakili la ko Saran cè nana. Kulubalikè donnen kò daga kònò, muso sòròla ka da yèlè. Keyitakè fana y'i digi so kònò. Ja ! ja !, o tènà diya mògò ninnu na !

Nbalimaw, don bée tè karidon ye. Nin don ganna cè fila ninnu da la, k'a sòrò u ma fèn goni dun. Keyitakè donna yòrò min na, Saran cè nan'i jò soda la, k'a fò : «Saran, so da yèlè n'nana». Saran cè don so kònò, ani keyitakè k'i nyun daga kòrò, o si man kòrò si ye, o y'a sòrò kulubalikè tun bè daga kònò.

Keyitakè bolibagatò b'olen so kònò, a y'i kanto : «e ! ne kunna diyara bi !». Kulubalikè min b'a kun daga kònò, o y'i kanto a ma : «e ko, e kunna diyara, ne bè mun fò»: O fòra yòrò min na, keyitakè ye daga fili ni kulubalikè ye.

K'a ta o don na, ka n'a bila bi la, cè fila ninnu ma walimuso tigè o kò.

Nin ye laadilikan ye, k'a lase n'balimakè yèrèdònbaliw ma ani furumuso yèrèdònbaliw. An ka nyògòn gasi sigi; an k'an yèrè dòn, o de b'an ka dinyelatigè nògòya. «Dòn bée ye nson ta ye, nka don kelen ye fèntigi ta ye». «Sodòn, jidòn, yèrèdòn de nyògòn tè.

Mamadu Sanògò
Zafukuntigi
(Kaṭi)

Kibaru

E ye jòn ye ?
Sèbèn min bè kunnafoni di Mògòw ma bamanankan na.

E ye jòn ye ?
Sèbèn min bè mògòw baro Bamanankan na,
Ka mògòw nyènjè,
K'u kalan,
K'u bila sira nyuman kan.

Kibaru !
Ne b'i fo .
K'i walenyumandòn.
Bawo i ye faso yiriwalan dò ye.

Ala ka si d'i ma
Ka dò far'i dawula kan
An'i kanubagaw kan,
An'i lafasabagaw,
Mali kònò an'a kòkan.

Ngolo Konatè
Lakòlikaramògò
ENSUP-Bamakò.

MAGAN

Cè jan, bonbonsi jan
Nyèfa, ònfa, dugufa,
A dabila ! Kuma kalantan
Kana i jigi tigè i yèrè la
Kò gèlèya bè, ko baarasòròbaliya bè,
Ko sègèn bè, ko faantanya bè,
Ko jamana tè taa nyè.

Cè jan bonbonsi jan
A dabila ! dulon mògò la
Kana sokònwuluya kè i sòn ye,
Maloya delili la

I nege b'òra ! fugariya
Y'a sababu ye.

Cè jan bonbonsi jan
I bè to min dun,
Dò de wòsi don
I bè si so min kònò
Dò de wòsi don.

Cè jan bonbonsi jan
I mèenna an kan
Wuli i ka dò kè dò ye
Kana siran gèlèya nyè

I jò ! ka ta tugu a la.

Mohamèdj Konè
Lakòlikaramògò
L.p.k.

Baarakèla

E cè, i ni baara !
E min ye wulaba kanubaga ye,
E min ye tubaw tigèbaga ye,
E min ye mògò suguya bée marabaga ye.

Ka fiyentòw ni nyètigiw ladon
Ka banabagatòw ni kènèbagatòw lahinè.

E cè, mògò kèra cogo o cogo, i tè taa i fasiya kò
I ye mògòw kanu,
Ka baganw kanu,
Ka dugukolo kanu,
K'u bée sankòròta.

E cè, n'i ma nyè mògòladon kò,
I bè kè sabalibaga ye
K'i kè dèbèn ye, bée b'u d'i kan
K'i meleke don o don sògòma, k'i jò.

Fasojo baara tuma sera
Bée k'i niyòrò kè.
Ka faso baara.

O baara kèli k'a nyè
O de bè mògò bò nògò la.
Cèw, musow, bée ka wuli !
Bée ka wuli ka baarakè,
O de nyògòn tè.
Bamananw ko : kònòkulu de bè bii fò.

Mamadu Sanògò
Zafukuntigi Kati.